

Hanehalkı Gıda Tüketim Talebi ve Tüketici Davranışlarının Analizi: Isparta İli Örneği

Ali Rıza Yazıcı , Vecdi Demircan

Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Isparta

Geliş Tarihi (Received): 05.06.2018, Kabul Tarihi (Accepted): 31.10.2018

✉ Yazışmalardan Sorumlu Yazar (Corresponding author): vecdidemircan@isparta.edu.tr (V. Demircan)

☎ 0 246 2118601 📠 0 246 211 8696

ÖZ

Çalışmada Isparta ili kentsel alanda hanehalkı gıda tüketim talepleri ve bu talepleri etkileyen tüketici davranışları analiz edilmiştir. İl kentsel alandaki tüketicilerin sosyo-ekonomik özellikleri, toplam tüketim harcamaları, gıda harcamaları, gelirleri belirlenmiş ve tüketim harcamaları ile gıda ürünlerinin esneklikleri Working-Leser modeliyle hesaplanmıştır. Çalışmada, Isparta şehir merkezinde 240 hane ile yüz yüze görüşme yöntemiyle yapılan anketlerden elde edilen veriler kullanılmıştır. Araştırmada hanehalkları toplam gelirlerine göre küçükten büyüğe sıralanarak %20'lik 5 eşit gruba ayrılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ortalama hanehalkı genişliği 3.41 kişi, ortalama hanehalkı geliri 4.430 TL/Ay olarak belirlenmiştir. Gıda harcamalarının toplam harcama içerisindeki payı %28.76 olarak bulunmuştur. Yapılan hesaplamalara göre gelir esnekliği en yüksek çıkan harcama grubu 0.983 ile eğlence ve kültür harcamaları olurken, gelir esnekliği en düşük çıkan harcama grubu ise 0.030 ile sağlık harcamalarıdır. Gıda harcamalarının gelir esnekliği ise 0.382 olarak hesaplanmıştır. Gıda alt gruplarında en düşük gelir esnekliği 0.203 ile ekmek ve tahıllar grubu olurken, en yüksek gelir esnekliği 0.524 ile diğer gıda ürünlerine ait olduğu belirlenmiştir. Araştırmada gelir gruplarının toplam gelirden aldıkları paylarda hesaplanarak Lorenz eğrisi çizilmiştir. Buna göre en düşük gelir grubu olan birinci %20'lik grubun toplam gelirden %6.49'luk bir pay aldığı, en yüksek gelire sahip olan beşinci %20'lik grubun ise %40.26'lık bir pay aldığı hesaplanmıştır. Bu araştırma sonuçları ile Isparta kentsel alandaki hanehalklarının gıda harcamalarına Türkiye ortalamasından daha fazla pay ayırdığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hanehalkı, Gıda harcamaları, Tüketici davranışları, Gelir esnekliği

Analysis of Household Consumption Demand and Consumer Behavior of Households: A Case Study of Isparta Province, Turkey

ABSTRACT

In this study, food consumption demands and consumer behaviors of urban inland households in Isparta province were analyzed. In the survey, socio-economic characteristics, total consumption expenditures, food expenditures, incomes of households in the urban area of Isparta province were determined. Consumption expenditures and elasticities of food products are calculated with Working-Leser model. In the study, the data obtained from the questionnaires conducted by face to face interview with 240 households in Isparta city center were used. In the survey, the households were divided into 5 equal groups by 20%, in order of small to large according to their total income. According to the results of the research, average household size is 3.41 persons and average household income is 4.430 TL/month. The share of food expenditures in total expenditure was found to be 28.76%. According to the calculations made, income elasticity the highest expenditure group was entertainment and culture expenditures with 0.983 while income elasticity the lowest expenditure group was health expenditure with 0.030. The income elasticity of food expenditures was calculated as 0.382. The lowest income elasticity in the food sub-groups was 0.203

with bread and cereals, while the highest income elasticity was 0.524 with other food products. In the survey, the Lorenz curve was drawn by calculating the share of income groups in total income. According to this calculation, the lowest income group, the first 20% group, received a share of 6.49% of total income and the fifth 20% group with the highest income had a share of 40.26%. According to the results, the share of food expenditures allocated by the households in urban areas in Isparta province was higher than the average value in Turkey.

Keywords: Households, Food expenditures, Consumer behavior, Income elasticity

GİRİŞ

İnsanoğlunun geçmişten günümüze gelen ve artarak devam eden bazı temel ihtiyaçları vardır. Bu temel ihtiyaçların başında yeme, içme, uyku ve barınma gibi ihtiyaçlar gelmektedir. Bireylerin zihinsel ve bedensel gelişimini sağlaması ve yaşamını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmesi için yeterli gıda tüketimi önemli bir yere sahiptir [1]. Bununla birlikte gelişen dünyada, hızla artan nüfusun gıda talebini karşılamaya ilgili sorunlar göz ardı edilemeyecek derecede önemlidir. Bu sorunların başında bazı tüketicilerin gıda harcamalarına yeterince para ayıramaması ve sağlıklı bir yaşam için yeterli gıdaya ulaşamaması gelmektedir [1]. Türkiye’de de bireylerin beslenme şekilleri bölgelere, sosyo-ekonomik yapıya, kent-kır yerleşimine, tüketicilerin tercih ve düşüncelerine göre önemli farklılıklar göstermekle birlikte birçok tüketici gıda harcamalarına yeterince kaynak ayıramamaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden birisi de gelir dağılımında meydana gelen dengesizliktir [2]. Gelişen teknoloji ve değişen yaşam standartları ile tüketicilerin gıda ve diğer harcamalar üzerine davranışları, istekleri, eğilimleri ve beklentileri de değişmektedir.

Gerek iletişim ağlarının gelişmesi ve yayılması gerekse insanların eğitim seviyesinin artması tüketicilerin giderek daha bilinçli hale gelmesine yardımcı olmaktadır. Tüketiciler değişen istekleri ve bilinç düzeylerinin artması ile kendileri için daha faydalı ve çeşitli ürünlere yönelmektedirler. Piyasaya gıda arzı sağlayan kesimin de bu değişimi ve istekleri takip etmesi ve karşılayabilmesi oldukça önemlidir. Bununla birlikte devletinde bu değişimin ışığında oluşabilecek sorunlara yönelik politikalar oluşturabilmesi için tüketici davranışındaki değişimleri güncel olarak takip etmesi gerekmektedir [2].

Diğer taraftan hanehalkı tüketimine yönelik yapılan araştırmalar, tüketici tercihlerinin belirlenmesinin yanı sıra gelecekteki talebin tahmin edilebilmesi açısından da önemlidir [3]. Bu bakımdan gıda tüketiminde yaşanan sorunların çözümü için oluşturulacak politikalar ve topluma gıda arzı sağlayanlar için de tüketicilerin değişen davranışları, eğilimleri ve tercihlerini saptamak için güncel bilimsel çalışmaların yapılması büyük önem arz etmektedir.

Çalışmanın amacı Isparta ili kentsel alanda hanehalklarının gıda tüketim taleplerini ve tüketici davranışlarını analiz etmektir. Bu amaçla hanehalkı genişliği, eğitim durumu, yaşı, meslek grubu ve gelir düzeyleri gibi sosyo-ekonomik özellikleri, toplam tüketim harcamaları, gıda harcamaları, gıda harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki payları ve gıda

alışverişinde etkili olan faktörler incelenmiştir. Ayrıca belirlenen gıda alt gruplarının gelir esneklik katsayıları da hesaplanmıştır. Çalışmada elde edilen verilerin yapılacak olan yeni çalışmalara, gıda tüketim sorunlarında oluşturulacak politikalara, ilgili kurum ve kuruluşlara ve topluma gıda arzı sağlayan kesimlerin tüketici davranışları ile tercihlerini görmeleri açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Materyal

Çalışmanın ana materyalini 2017 yılının Ekim ayında, Isparta ili kentsel alanda ikamet eden hanehalklarından anket yöntemi ile elde edilen veriler oluşturmaktadır. Çalışma ile ilgili ikincil veriler Türkiye İstatistik Kurumu’ndan (TÜİK) temin edilmiştir. Ayrıca konu ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası alanda yapılan araştırmalardan da faydalanılmıştır.

Yöntem

Örnekleme Yöntemi

Anket uygulanacak örnek sayısının belirlenmesinde eşitlik 1’de gösterilen “ana kitle oranlarına dayalı kümelen dirilmemiş tek aşamalı basit tesadüfi olasılık örnekleme” yöntemi kullanılmıştır [4].

$$N = t^2(p*q) / e^2 \quad (1)$$

Formülde;

t: %95 önem düzeyine karşılık gelen t-tablo değeri (1.96)

p: söz konusu olayın olma olasılığı (0.50)

q: söz konusu olayın olmama olasılığı (0.50)

e: örneklemede kabul edilen hata payını vermektedir.

Örneklemede kabul edilen hata payı (% 6.33) olarak kabul edilmiştir.

Yapılan hesaplamalar sonucunda örnek sayısı 240 olarak hesaplanmıştır.

Tüketim Harcamaları ile Gıda Alt Grupları Talep Parametrelerinin Tahmini ve Gelir Esnekliklerinin Hesaplanmasında Uygulanacak Yöntem

Bu çalışmada, anket sonucunda elde edilen verilere göre 240 hanehalkı toplam gelirlerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak 5 eşit gruba ayrılmış ve %20’lik gruplar oluşturulmuştur. Hanehalklarının, tüketim harcamalarının ve 10 adet olarak belirlenen gıda alt

grubunun talep parametrelerinin tahmini ve gelir esnekliklerinin hesaplanmasında Working-Leser modeli kullanılmıştır. Working-Leser talep modelinin fonksiyonu Eşitlik 2'de gösterilmektedir:

$$W_{ih} = \beta_0 + \beta_i \log(X_h) + \epsilon_i \quad i = 1, \dots, n \quad h = 1, \dots, 240 \quad (2)$$

Burada, W_{ih} h'inci hane halkı tarafından tüketilen i'inci mal grubunun toplam gelirdeki oranı, X_h h'inci hane halkının toplam geliri, β_0 , β_i tahmin edilecek katsayılar ve ϵ_i ise hata terimini göstermektedir [5].

Gelir esnekliğinin hesaplanmasında ise Eşitlik 3'te gösterilen formül kullanılmıştır:

$$e_i = 1 + \beta_i / W_i \quad (3)$$

Burada,
 e_i : i'inci harcama grubunun gelir esnekliğini göstermektedir.

W_i : Her bir harcama grubunun toplam gelirdeki payı

β_i : Her bir ürün grubu harcamasının katsayısı

Gıda alt gruplarının gelir esneklikleri iki aşamada hesaplanmıştır.

1. Aşama: W_i her bir harcama grubunun toplam gelirdeki payı yerine, her bir gıda alt grubunun toplam gıda harcamaları içerisindeki payları olarak kullanılmıştır. Bu şekilde her bir gıda alt grubunun harcama esnekliğini gösteren katsayılar hesaplanmıştır.
2. Aşama: Daha önceden hesaplanan toplam gıda harcamalarının gelir esnekliği, gıda alt gruplarına ait gıda harcama esneklikleri ile çarpılarak her bir gıda alt grubu gelir esnekliği hesaplanmıştır.

Örneğin ekmek ve tahıllar grubunun harcama esnekliği "0.533" olarak hesaplanmıştır. Bu değer "0.382" ile

çarpılması sonucu gelir esnekliği ise "0.203" olarak bulunmuştur (Tablo 9).

Araştırmada gelir grupları ile tüm tüketim harcamaları ortalamaları arasındaki farkı ortaya koymak için %5 önem düzeyinde "F testi" uygulanmıştır. Bu çalışmada elde edilen verilerin analizinde SPSS ve STATISTICA paket programları kullanılmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Hanehalklarının Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Araştırmada Isparta ili kentsel alanda 240 hane halkı ile görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan hanehalkları gelirleri itibarıyla 5 eşit gruba ayrılarak %20'lik gruplar halinde incelenmiştir. Uygulanan anket formunda ailelere demografik özellikleri ile birlikte mal ve hizmet alımındaki tutumları, gelir ve harcama kalıpları hakkında sorular yöneltilmiştir.

Hanehalklarının eğitim durumları, yaşı ve ortalama genişlikleri Tablo 1'de verilmiştir. Görüşme yapılan hanehalklarında aile reislerinin eğitim durumlarına baktığımızda genel itibarıyla %21.67'sinin ilkök, %40'ının da üniversite mezunu olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte gelir düzeyi arttıkça eğitim seviyesinin de arttığı görülmektedir. Nitekim gelir düzeyi en düşük olan birinci %20'lik grupta üniversite mezunlarının oranı %6.25 iken gelir düzeyi en yüksek olan beşinci %20'lik grupta üniversite mezunlarının oranı %77.08'e yükselmiştir. Aile reisinin ortalama yaşı ise 44.15 olarak bulunmuştur.

Aile reisinin eşinin eğitim durumuna baktığımızda genel olarak %30.56'sinin ilkök, %34.26'sinin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Aile reisinin eşinde de gelir düzeyi arttıkça eğitim seviyesinin arttığı gözlemlenmektedir. Aile reisinin eşinin ortalama yaşı ise 41.52 olarak hesaplanmıştır. Genel itibarıyla ortalama hane halkı genişliği de 3.41 olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Hanehalklarının Eğitim durumu, Yaşı ve Ortalama Genişliği

Gelir Grupları		1. %20	2. %20	3. %20	4. %20	5. %20	Genel
Aile Reisi	İlkokul	43.75	31.25	12.5	14.58	6.25	21.67
	Ortaokul	18.75	10.42	10.42	12.5	2.08	10.83
	Lise	31.25	37.5	33.33	20.83	14.58	27.5
	Üniversite	6.25	20.83	43.75	52.08	77.08	40.0
Ortalama yaşı		45.58	42.40	45.10	43.15	44.50	44.15
Aile Reisinin Eşi	İlkokul	58.97	42.50	31.11	18.18	8.33	30.56
	Ortaokul	5.13	12.50	15.56	13.64	2.08	9.72
	Lise	28.21	32.50	37.78	15.91	14.58	25.46
	Üniversite	7.69	12.50	15.56	52.27	75.0	34.26
Ortalama yaşı		42.95	40.13	43.20	39.32	41.96	41.52
Ortalama Hanehalkı Genişliği		3	3.71	3.33	3.75	3.27	3.41

Aile reisinin meslek grupları Tablo 2'de verilmiştir. Çalışmada aile reislerinin meslek grupları sekiz gruba ayrılarak incelenmiş ve ilk sırada %29.58 ile memur gelirken onu %20.83 ile serbest meslek ve %18.33 ile emekli takip etmiştir. Gelir grupları itibarıyla incelendiğinde ise birinci %20'lik grupta %31.25 ile işçiler çoğunlukta olup onu %29.17 ile serbest meslek

izlemektedir. Beşinci %20'lik grubun ise çoğunluğunu memurlar ve serbest meslek çalışanları oluşturmaktadır. Ertürk ve ark. [6] tarafından Isparta merkezinde yapılan bir başka çalışmada babaların meslek grupları genel olarak incelendiğinde, %33.9'unun memur, %31.7'sinin esnaf, %18'inin işçi, %16.4'ünün emekli olduğu belirtilmiştir.

Yaptığımız çalışma ile karşılaştığımızda sadece esnaf grupları birbirine çok yakın bulunmuştur. oranlarının farklı olduğu gözlenirken diğer meslek

Tablo 2. Aile reisinin meslek grubu

Gelir Grupları		1. %20	2. %20	3. %20	4. %20	5. %20	Genel
İşçi	Sayı	15	12	7	7	1	42
	%	31.25	25.00	14.58	14.58	2.08	17.5
Memur	Sayı	0	14	17	20	20	71
	%	0.00	29.17	35.42	41.67	41.67	29.58
Serbest Meslek	Sayı	14	6	12	6	12	50
	%	29.17	12.50	25.00	12.50	25.00	20.83
Esnaf	Sayı	2	9	4	5	2	22
	%	4.17	18.75	8.33	10.41	4.17	9.17
Emekli	Sayı	13	7	8	9	7	44
	%	27.08	14.58	16.67	18.75	14.58	18.33
Çalışmıyor	Sayı	3	0	0	0	0	3
	%	6.25	0.00	0.00	0.00	0.00	1.25
Diğer	Sayı	1	0	0	1	6	8
	%	2.08	0.00	0.00	2.08	12.5	3.33
Toplam	Sayı	48	48	48	48	48	240
	%	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Aile reisinin eşinin meslek grupları genel olarak incelendiğinde %53.24 ile çoğunluğun çalışmadığı gözlemlenirken onu %18.52 ile memurlar takip etmiştir. Gelir gruplarına bakıldığında birinci %20'lik grubun büyük bir kısmı olan %97.44'ü çalışmamakta ve kalan %2.56'sının da emekli olduğu belirlenmiştir. Bunun önemli bir sebebi ise birinci %20'lik grupta eğitim seviyesinin düşük olmasıdır. Gelir grupları arttıkça çalışmayan eşlerin oranının da düştüğü gözlemlenmektedir. Nitekim beşinci %20'lik gelir

grubunda çalışmayan eşlerin oranının %12.50'ye düştüğü görülmektedir (Tablo 3).

Demir [2] tarafından Aydın'da yapılan "Hanehalklarının gıda tüketim talebi Ekonometrik analizi" adlı çalışmada aile reisinin eşinin çalışıp çalışmama durumları incelenmiş ve eşlerin %50.82'sinin çalışmayan ve emekliler olduğu belirtilmiştir. Yapılan çalışmalarda aile reislerinin eşlerinin yarısının istihdama katkıda bulunmadığı ortaya koyulmuştur.

Tablo 3. Aile reisinin eşinin meslek grubu

Gelir Grupları		1. %20	2. %20	3. %20	4. %20	5. %20	Genel
İşçi	Sayı	0	4	5	5	0	14
	%	0.00	10.00	11.11	11.36	0.00	6.48
Memur	Sayı	0	1	1	16	22	40
	%	0.00	2.50	2.22	36.36	45.83	18.52
Serbest Meslek	Sayı	0	3	4	4	7	18
	%	0.00	7.50	8.89	9.09	14.58	8.33
Esnaf	Sayı	0	2	2	1	1	6
	%	0.00	5.00	4.44	2.27	2.08	2.78
Emekli	Sayı	1	1	4	4	7	17
	%	2.56	2.50	8.89	9.09	14.58	7.87
Çalışmıyor	Sayı	38	29	29	13	6	115
	%	97.44	72.50	64.44	29.55	12.50	53.24
Diğer	Sayı	0	0	0	1	5	6
	%	0.00	0.00	0.00	2.27	10.42	2.78
Toplam	Sayı	39	40	45	44	48	216
	%	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Hanehalklarının aylık gelir durumları Tablo 4'te verilmiştir. Genel olarak bakıldığında ortalama gelir 4.430 TL/Ay olarak hesaplanmış ve en düşük gelir 300 TL/Ay, en yüksek gelir ise 17.700 TL/Ay olarak bulunmuştur. Toplam gelir içerisindeki payları incelendiğinde birinci %20'lik grubun payının %6.49, beşinci %20'lik gelir grubunun payının ise %40.26 olduğu görülmektedir.

TUİK [7] tarafından 2016 yılında yapılan çalışmada hanehalkları kullanılabilir gelirlerine bakıldığında gelir

düzeyi en düşük olan birinci %20'lik grubun payı %6.3, gelir düzeyi en yüksek olan beşinci %20'lik grubun aldığı pay ise %46.3 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler TUİK verilerine yakın bulunmuştur.

Fisunoğlu ve Şengül [3] tarafından Adana kentsel alanda yapılan çalışmada, hanehalkları gelir gruplarına göre değerlendirilmiştir. Buna göre toplam gelirin %7.12'sini birinci %20'lik grubun aldığı, %45.77'sini ise beşinci %20'lik grubun aldığı saptanmıştır.

Demir [2] Aydın'da yaptığı çalışmada aileleri gelir gruplarına göre beş gruba ayırmıştır. Buna göre birinci %20'lik grubun toplam gelirden %14'lük bir pay aldığını, beşinci %20'lik grubun ise toplam gelirden %58'lik bir pay aldığını ortaya koymuştur.

Altunç ve ark. [8] tarafından yapılan "Hanehalkı harcamalarının engel eğrisi analizi: Muş ili merkez ilçe örneği" adlı çalışmada hanehalkları gelir düzeylerine göre beş eşit gruba ayrılmıştır. Yapılan çalışmada birinci %20'lik grubun toplam gelirden %4.26'lık bir pay aldığı, beşinci %20'lik grubun ise toplam gelirden %50.42'lik bir pay aldığı belirtilmiştir.

Tablo 4. Hanehalklarının gelir durumu (TL/Ay)

Gelir Grupları	1. %20	2. %20	3. %20	4. %20	5. %20	Genel
Toplam Gelir	68.987	127.612	179.520	258.945	428.056	1.063.120
Yüzde (%)	6.49	12.00	16.89	24.36	40.26	100.00
Ortalama Gelir	1.437	2.659	3.740	5.395	8.918	4.430
Minimum	300	2.000	3.000	4.500	6.500	300
Maksimum	2.000	3.000	4.500	6.500	17.700	17.700

Hanehalklarının Tüketim Harcamaları Tutarları ve Dağılımları

Hanehalklarının tüketim harcamaları tutar ve dağılımları Tablo 5'te verilmiştir. Aylık ortalama hanehalkı harcaması 2.820 TL olarak hesaplanmıştır. Bu harcamanın %28.76'sı olan 811 TL'si gıda ve alkolsüz içecekler harcamasına ayrılmaktadır. Onu 630 TL ve %22.35'lik pay ile konut ve kira harcaması takip etmektedir. En az harcama ise %1.77'lik pay ve 50 TL ile sağlık harcamasıdır.

TUIK'in [7] 2016 yılında yaptığı hanehalkı tüketim harcaması araştırmasında Türkiye'de hanehalkı başına ortalama tüketim harcaması 3.406 TL/Ay olarak bulunmuştur. Çalışmamızda ise genel olarak hanehalkı ortalama harcaması 2.820 TL/Ay olarak hesaplanmıştır. TUIK'in [7] 2016 yılındaki araştırmasında Türkiye'nin hanehalkı tüketim harcamaları dağılımında ilk sırayı %25.2 ile konut ve kira harcaması alırken ikinci sırada %19.5 ile gıda ve alkolsüz içecekler harcaması gelmektedir. En az payı ise %2 ile sağlık harcaması almaktadır. Çalışmadan elde edilen verilerin TUIK verilerine yakın çıktığı gözlemlenmektedir.

Hatırlı ve ark. [9] tarafından Isparta merkez ilçede yapılan "kırmızı, tavuk ve beyaz et talebinin tam talep sistemi yaklaşımıyla analizi" adlı çalışmada hanehalklarının gıda harcamalarının toplam harcama içerisindeki oranı %33.55 olarak hesaplanmıştır. Buna göre Isparta ili merkezinde hanehalklarının geçen on yılda toplam harcamaları içindeki gıda harcamalarının payının %33.55'ten %28.76'ya düştüğü gözlemlenmiştir.

Fisunoğlu ve Şengül [3] Adana kentsel alanda hanehalkı tüketimine yönelik yaptıkları çalışmada harcama gruplarının toplam harcama içindeki paylarını hesaplamışlardır. Buna göre en yüksek payın %32.71 ile konut harcamalarında olduğunu, gıda ve alkolsüz içecekler harcama grubunun payının ise %26.12 olduğunu bulmuşlardır.

Araştırmada gelir grupları itibarıyla incelendiğinde gıda ve alkolsüz içecekler harcamasının payı birinci %20'lik grupta %34.88 iken, gelir düzeyi arttıkça bu oran beklendiği gibi düşmüş ve beşinci %20'lik grupta %23.13 olarak gerçekleşmiştir.

Araştırmada ayrıca gelir grupları ile tüm tüketim harcamaları ortalamaları arasındaki farkı ortaya koymak için "F testi" uygulanmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda; alkollü içkiler, sigara ve tütün harcamaları ile sağlık harcamalarının P değerlerinin 0.05 önem düzeyinden yüksek çıktıkları saptanmıştır. Buna göre bu iki harcama grubunun gelir grupları ile ortalamaları arasında istatistik olarak önemli bir ilişkinin olmadığı ortaya koyulmuştur. Bunun sebebi ise alkollü içkiler, sigara ve tütün harcamalarının bazı gelir gruplarında hiç tüketilmemesi ve bu durumun gelir grupları itibarıyla farklılık göstermesinden kaynaklanmaktadır. Sağlık harcamaları ise zorunlu harcamalar grubuna girdiği için özellikle sağlık sorunu olan hanehalklarının bu konuda harcamalarını kısımladıkları görülmektedir. Fakat gelir grupları farklılık göstermekle birlikte sağlık sorunu olmayan hanehalkları da bu konuda harcama yapmamaktadırlar. Bu nedenle gelir grupları itibarıyla sağlık harcamalarının da ortalaması arasında istatistik olarak bir farkın olmadığı belirlenmiştir.

Bu harcama grupları dışında bulunan diğer bütün harcama gruplarının ortalamaları arasındaki farkın gelir gruplarına göre farklılık gösterdiği istatistik olarak ortaya koyulmuştur.

Hanehalklarının gelir dağılımının şeklini ortaya koymak için lorenz eğrisi çizilmiştir. Şekil 1'de verilen lorenz eğrisinde, birinci %20'lik grubun toplam gelirden %6.49'luk bir pay aldığı, beşinci %20'lik grubun ise %40.26'lık bir pay aldığı görülmektedir.

Akbay [5] tarafından Kahramanmaraş'ta yapılan çalışmada hanehalkları gelir durumlarına göre beş eşit parçaya ayrılmış ve her bir gelir grubunun toplam gelirdeki payları ortaya koyulmuştur. Buna göre gelir düzeyi en düşük olan birinci %20'lik grubun toplam gelirden %5.18'lik bir pay aldığı, beşinci %20'lik grubun ise %54.36'lık bir pay aldığı belirtilmiştir.

Gündüz ve Esengün [10] Samsun ilinde yaptıkları çalışmada aileleri gelir gruplarına göre beş eşit parçaya ayırarak incelemiştir. Bu çalışmada birinci %20'lik grubun toplam gelirden yaklaşık %8'lik bir pay aldığı, beşinci %20'lik grubun ise toplam gelirden %38'lik bir pay aldığı belirtilmiştir.

Tablo 5. Hanehalklarının Tüketim Harcamaları Tutarları ve Dağılımları

Harcama Grupları		Gelir Grupları					Genel	F-Testi (P)
		1. %20	2. %20	3. %20	4. %20	5. %20		
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	TL	585	768	821	932	950	811	27.94
	%	34.88	31.62	29.70	29.85	23.13	28.76	(0.00)
Alkollü İçecekler, sigara ve tütün	TL	87	136	159	150	121	130	0.92
	%	5.16	5.60	5.74	4.79	2.95	4.62	(0.44)
Giyim ve Ayakkabı	TL	48	92	107	145	244	127	22.47
	%	2.88	3.79	3.86	4.65	5.94	4.51	(0.00)
Konut ve Kira	TL	493	582	614	653	809	630	5.71
	%	29.36	23.98	22.21	20.92	19.69	22.35	(0.00)
Mobilya, ev aletleri ve ev bakım hizmetleri	TL	59	125	139	192	232	150	6.59
	%	3.54	5.16	5.01	6.15	5.66	5.30	(0.00)
Sağlık	TL	36	48	60	50	56	50	1.09
	%	2.16	1.96	2.17	1.60	1.37	1.77	(0.35)
Ulaştırma	TL	130	201	230	294	397	250	25.57
	%	7.76	8.26	8.32	9.41	9.66	8.88	(0.00)
Haberleşme	TL	78	120	123	137	143	120	10.59
	%	4.67	4.95	4.45	4.39	3.49	4.27	(0.00)
Eğlence ve kültür	TL	27	69	83	101	197	95	12.31
	%	1.61	2.85	2.99	3.24	4.79	3.38	(0.00)
Eğitim hizmetleri	TL	67	111	165	111	359	163	6.07
	%	3.99	4.58	5.96	3.56	8.75	5.77	(0.00)
Lokanta ve oteller	TL	30	102	173	237	418	192	39.71
	%	1.77	4.20	6.26	7.58	10.17	6.80	(0.00)
Çeşitli mal ve hizmetler	TL	37	74	93	120	180	101	13.17
	%	2.22	3.05	3.35	3.86	4.39	3.58	(0.00)
Toplam	TL	1678	2428	2764	3123	4107	2820	47.53
	%	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	(0.00)

TÜİK'in [7] 2016 yılında yaptığı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasında en yüksek gelire sahip olan beşinci %20'lik grup toplam gelirden %46.3'lük bir pay alırken, en düşük gelir grubu olan birinci %20'lik grubun ise toplam gelirden %6.3'lük bir pay aldığı belirtilmiştir.

TÜİK verileriyle karşılaştırıldığında Isparta ilinde birinci %20'lik grubun payı birbirine çok yakın çıksa da beşinci %20'lik grubun payının azaldığı saptanmıştır. Bu durum Isparta ilinin Türkiye geneline göre gelir dağılımının biraz daha dengeli olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte beşinci %20'lik gruptaki bu azalmanın birinci %20'lik gruptan ziyade iki, üç ve dördüncü %20'lik gruplara aktarıldığı gözlenmektedir.

Hanehalklarının Gıda Alışverişine Etki Eden Faktörler

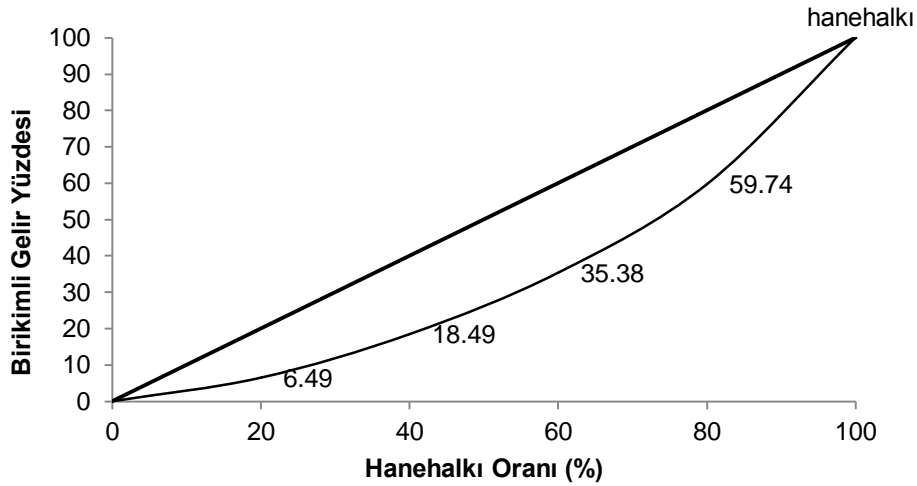
Tablo 6'da hanehalklarının gıda alışverişine etki eden faktörler incelenmiştir. Buna göre; ürünün tazeliği, sağlıklı ve güvenilir olması, lezzetli olması, etiket bilgilerinin aydınlatıcı olması gibi bilgilerin gıda alışverişinde önemli bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmektedir. Ambalajın güzelliği ve ürünün tanınmış markalara ait olmasının gıda alışverişinde fazla etkili olmadıkları görülmektedir. Bununla birlikte hanehalklarının büyük çoğunluğu "alışverişimde her zaman kullandığım markalar öncelikli tercihimdir ve

alışverişlerimi her zaman aldığım yerden yapmayı tercih ederim yargılarına da katılıyorum" yanıtını vermişlerdir. Alışverişimde öncelikli olarak düşük fiyat önemlidir yargısına ise %62.5'i "katılıyorum", %29.58'i "katılmıyorum", %7.92'si de "kararsızım" yanıtını vermiştir.

Hanehalklarının Gıda Ürünleri Harcama Tutar ve Dağılımları

Gelir gruplarının toplam tüketim harcamaları içerisinde %28.76'lık bir pay ile en yüksek harcama olan gıda harcaması kendi içinde on altı gruba ayrılarak incelenmiş ve gelir gruplarının her birinin bu gıda alt gruplarına ortalama harcadıkları tutarlar hesaplanarak dağılımları bulunmuştur.

Hanehalklarının gıda harcaması içerisinde en fazla payı %27.52'lik pay ve 223 TL/Ay ile sebze ve meyve harcamaları alırken, onu %16.17'lik pay ile et ve et ürünleri, %13.93'lük pay ile ekmek ve tahıllar grubu takip etmektedir. Hanehalklarının en az harcamayı ise alkolsüz içeceklere yaptıkları görülmektedir. Alkolsüz içeceklerin tutarının az olmasının sebebi, hanehalklarının büyük çoğunluğunun özellikle gazlı içeceklerin zararlı olduklarını düşündükleri için tercih etmediklerinden kaynaklandığı söylenebilir. (Tablo 7).

Şekil 1. Hanehalkı oranı ve gelir oranı arasındaki Lorenz eğrisi

Tablo 6. Hanehalklarının gıda alışverişine etki eden faktörler

Tüm Hanehalkları	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Alışverişimde Öncelikli Olarak Düşük Fiyat Önemlidir	150	62.5	19	7.92	71	29.58	240	100.00
Alışverişimde Ürünün Tazeligi Oldukça Önemli	236	98.33	1	0.42	3	1.25	240	100.00
Aldığım Ürünün Lezzetli Olması Tercihimdir	231	96.25	4	1.67	5	2.08	240	100.00
Alışveriş Yaparken Besin Değerine Mutlaka Bakarım	139	57.92	29	12.1	72	30.0	240	100.00
Ürünün Doyurucu Özelliğinin Olmasına Dikkat Ederim	157	65.42	35	14.6	48	20.0	240	100.00
Alışverişlerimi Her Zaman Aldığım Yerden Yapmayı Tercih Ederim	195	81.25	16	6.67	29	12.08	240	100.00
Alışverişimde Her Zaman Kullandığım Markalar Öncelikli Tercihimdir	207	86.25	11	4.58	22	9.17	240	100.00
Alışverişimde Ambalajın Güzelliğini Önemserim	96	40.0	26	10.8	118	49.17	240	100.00
Alışverişimde Reklamı Yapılan, Tanınmış Markaları Tercih Ederim	112	46.67	27	11.3	101	42.08	240	100.00
Ürünlerin Sağlıklı ve Güvenilir Olmasını Önemserim	237	98.75	1	0.42	2	0.83	240	100.00
Ürünlerin Etiket Bilgileri Beni Aydınlatmalıdır	216	90.0	6	2.5	18	7.5	240	100.00

Akbağ [5] Kahramanmaraş ilinde yaptığı çalışmada hanehalklarının gıda ürünleri harcama dağılımlarını hesaplamıştır. Çalışmada gıda harcamaları içinde en fazla payı %23.71 ile ekmek ve tahıllar alırken onu %22.32 ile sebze ve meyveler ve %16.25 ile et ve et ürünlerinin takip ettiği belirlenmiştir. Gıda harcamalarında en az payı alan grupların ise; %0.53 ile balık ve %1.31 ile alkolsüz içecekler olduğu saptanmıştır.

Demir [2] tarafından Aydın ilinde yapılan bir çalışmada ailelerin gıda ürünleri harcama dağılımları hesaplanmış

ve en fazla harcamaların sırasıyla %23.65 ile sebze meyve, %16.34 ile et ve et ürünleri, %15.05 ile tahıl grubu olduğu bulunmuştur. En az harcamaların ise %5.54 ile balık ve %5.68 ile alkolsüz içecekler olduğu hesaplanmıştır.

Araştırmalar incelendiğinde gıda harcamaları içerisindeki en fazla ve en az payı alan harcama gruplarının benzer olduğu saptanmıştır.

Tablo 7. Hanehalklarının Gıda Ürünleri Harcama Tutar ve Dağılımları

Gıda Harcama Grupları		Gelir Grupları					Genel
		1. %20	2. %20	3. %20	4. %20	5. %20	
Ekmek ve Tahıllar	TL	113	132	114	119	87	113
	%	19.36	17.21	13.84	12.76	9.17	13.93
Et ve Et Ürünleri	TL	69	104	133	166	183	131
	%	11.86	13.58	16.25	17.83	19.23	16.17
Balık	TL	17	32	36	37	49	34
	%	2.83	4.17	4.33	3.93	5.20	4.19
Süt, Peynir ve Yumurta	TL	64	91	94	108	110	93
	%	10.94	11.91	11.43	11.54	11.63	11.52
Hayvansal ve Bitkisel Yağlar	TL	43	52	58	61	67	56
	%	7.33	6.72	7.06	6.53	7.04	6.91
Sebze ve Meyveler	TL	166	213	217	259	261	223
	%	28.32	27.78	26.48	27.74	27.48	27.52
Şeker, Bal ve Reçel	TL	31	37	48	49	51	43
	%	5.37	4.79	5.84	5.23	5.33	5.31
Kahve ve Çay	TL	35	40	46	47	50	43
	%	5.90	5.21	5.57	5.08	5.22	5.36
Alkolsüz İçecekler	TL	19	19	21	25	31	23
	%	3.21	2.44	2.55	2.64	3.27	2.81
Diğer Gıda Ürünleri	TL	29	48	55	63	61	51
	%	4.93	6.19	6.65	6.72	6.44	6.28
Toplam	TL	585	768	821	932	950	811
	%	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Hanehalklarının Tüketim Harcamaları ve Gıda Alt Gruplarının Gelir Esneklikleri

Hanehalklarının tüketim harcamaları ile ilgili yapılan çalışmalarda, hanehalklarının gelir düzeyindeki artış ile birlikte tüketim harcamalarında meydana gelen değişimi ortaya koymak için tüketim harcamalarının gelir esneklikleri analiz edilmektedir. Yapılan çalışmada da hanehalklarının gelir düzeyi arttıkça talep ettikleri mal ve hizmetlerdeki değişimi belirlemek için gelir esneklikleri hesaplanmıştır. Tablo 8'de harcama gruplarının gelir esneklikleri gösterilmektedir. Gelir esnekliği en düşük olan harcama grupları; "sağlık", "alkollü içkiler, sigara ve tütün", "haberleşme", "konut ve kira", "gıda ve alkolsüz içecekler" harcama gruplarıdır.

Sağlık harcamaları zorunlu harcamalar grubunda yer aldığı için beklendiği gibi gelir esnekliği düşük çıkmıştır. Buna göre hanehalkları, gelir düzeyleri düşük olsa bile sağlık harcamalarını azaltmamaktadır. Aynı şekilde gelir düzeyi yüksek olanlar da fazladan ilaç almamaktadırlar.

Gelir esnekliği düşük olan bir diğer grup da alkollü içkiler, sigara ve tütün harcama grubudur. Bu grubun gelir esnekliğinin düşük olması, hanehalklarının gelir düzeyi arttıkça tükettikleri içki veya sigaraların markalarını ve miktarını değiştirebilirler bile çok fazla miktarda tüketmemelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Bir başka harcama grubu olan haberleşme harcamalarının da gelir esnekliği düşüktür. Bunun sebebi ise hanehalklarının gelir düzeyi artsa bile ödeyecekleri internet veya telefon faturalarının belli bir

yerden sonra daha fazla artmamasından kaynaklanmaktadır.

Aynı şekilde konut kira harcamalarında da gelir düzeyi yükseldikçe kullanılan elektrik, yakıt, su veya kira gibi harcamalarında belirli bir düzeyden sonra çok fazla bir artışın olmadığı gözlemlenmiştir. Buna göre gelir düzeyindeki %1'lik bir artış konut ve kira harcamalarında da %0.373'lük bir artışa neden olduğu belirlenmiştir.

Gıda ve alkolsüz içeceklerin gelir esnekliğinin düşük çıkması beklenen bir sonuçtur. Çünkü gıda ve alkolsüz içecekler harcama grubu zorunlu harcama grubuna girmektedir. Her ne kadar hanehalkları gelir düzeyi arttıkça gıda harcamaları artsa da bu artış belirli bir yere kadar devam etmektedir. Gelir düzeyinin daha fazla artması durumunda daha çok lüks mallara olan talep artmaktadır. Gelir düzeyindeki %1'lik bir artış gıda ve alkolsüz içecekler talebinde %0.382'lik bir artışa neden olduğu tespit edilmiştir.

Gelir esneklikleri en yüksek olan harcama gruplarının ise eğlence ve kültür harcamaları ile eğitim hizmetleri harcamaları olduğu belirlenmiştir. Hanehalklarının gelir düzeyinin artmasıyla birlikte eğlence ve kültür harcamalarına olan talepte artmaktadır. Gelir düzeyindeki %1'lik bir artış hemen hemen aynı oranda eğlence ve kültür harcamalarını arttırdığı saptanmıştır.

Aynı şekilde gelir düzeyinin artması hanehalklarının çocuklarına daha iyi eğitim alabilmeleri için eğitim harcamaları grubuna olan taleplerini yükseltmektedir. Bunlarla birlikte eğitim harcamaları gelir esnekliğinden

daha düşük çıkan çeşitli mal ve hizmet harcamalarının gelir esnekliği de %0.853 olarak hesaplanmıştır.

Bu harcama grupları dışındaki; “lokanta ve oteller”, “mobilya, ev aletleri ve ev bakım hizmetleri”, “giyim ve ayakkabı” ve “ulaştırma” harcamalarının talepleri, gelir düzeyindeki %1’lik artışla sırasıyla %0.811, %0.801, %0.730, %0.504 oranında artmaktadır.

Dilek ve ark. [11] tarafından Kastamonu ilinde yapılan bir çalışmada üniversitedeki Kırgız öğrencilerin talep gelir esneklikleri hesaplanmıştır. Bu hesaplama göre de gelir esnekliği en düşük olan harcama grubunun sağlık harcamaları ve en yüksek olan harcama grubunun eğlence ve kültür harcamaları olduğu tespit edilmiştir.

Demir [2] Aydın ilinde yaptığı hanehalklarının gıda tüketim talebi ile ilgili çalışmada harcama gruplarının gelir esnekliklerini hesaplamıştır. Çalışmada gelir

esnekliği en düşük olan harcama grubunun sağlık harcamaları ve en yüksek olan harcama grubunun eğlence ve kültür harcaması olduğu belirlenmiştir.

Tarı ve Pehlivanoglu [12] tarafından gerçekleştirilen “Kocaeli ilinde tüketici davranışlarının gelir-harcama grupları ilişkisi açısından analizi” adlı çalışmada harcama gruplarının gelir esneklikleri hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalarda “konut, su, elektrik gaz ve diğer yakıtlar” ile “gıda ve alkolsüz içecekler” harcama gruplarının gelir esnekliklerinin düşük olduğu belirtilmiştir. Gelir esnekliği en yüksek olan harcama grubu ise eğlence ve kültür harcamaları olarak bulunmuştur.

Yapılan diğer çalışmalarda da gıda ve alkolsüz içecekler grubunun gelir esneklikleri beklendiği gibi düşük çıkmıştır. Bu bakımdan yapılan çalışmada hesaplanan gelir esneklikleri literatürdeki benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Tablo 8. Harcama gruplarının gelir esneklikleri

Harcama Türleri	Gelir Esnekliği
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	0.382
Ulaştırma	0.504
Giyim ve Ayakkabı	0.730
Konut ve Kira	0.373
Mobilya, ev aletleri ve ev bakım hizmetleri	0.801
Sağlık	0.030
Eğlence ve kültür	0.983
Eğitim hizmetleri	0.857
Lokanta ve oteller	0.811
Alkollü İçecekler, sigara ve tütün	0.138
Haberleşme	0.256
Çeşitli mal ve hizmetler	0.853

Çalışmada hanehalklarının gıda ve alkolsüz içecekler harcamaları on alt gruba ayrılarak her birinin gelir esneklikleri hesaplanmıştır.

Tablo 9’da verilen Gıda alt gruplarının gelir esnekliklerinin hepsi birin altında ve pozitif çıkmıştır. Bu durum gıda alt gruplarının zorunlu mallar olduğunu göstermektedir.

Hesaplamalara göre en düşük gelir esnekliğinin ekmek ve tahıllar grubunda olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre gelir düzeyindeki artış bu grubun talebinde fazla etkili olmamaktadır.

Gelir esnekliği düşük olan bir diğer grupta alkolsüz içeceklerdir. Bunun sebebi ise Isparta’da hanehalklarının özellikle asitli içecekleri fazla tercih etmemelerinden kaynaklanmaktadır. Bu yüzden gelir düzeyi artsa dahi tüketilen alkolsüz içeceklerin miktarı fazla artmamaktadır.

Gelir esnekliği en yüksek olan grup ise diğer gıda ürünleri ile et ve et ürünleridir. Gelir düzeyindeki %1’lik artış diğer gıda ürünleri grubunun talebinde %0.524’lük bir artışa neden olurken, et ve et ürünleri talebini de %0.482 oranında arttırmaktadır.

Gıda harcamalarında en fazla paya sahip olan sebze-meyve harcamalarının gelir esnekliği ise 0.379 olarak hesaplanmıştır. Sebze-meyve harcamalarının gelir esnekliğinin düşük çıkması, gıda harcamalarında ilk sırada yer alması dolayısıyla zorunlu mallar grubuna girmesinden kaynaklanmaktadır.

Diğer gıda alt grubu mallarının gelir esnekliklerine bakılacak olursa, gelir düzeyinin %1 oranında artmasıyla birlikte; “balık”, “süt, peynir ve yumurta”, “hayvansal ve bitkisel yağlar”, “şeker, bal ve reçel”, “kahve ve çay” harcamalarının talebi de sırasıyla %0.463, %0.382, %0.390, %0.449, %0.343 oranında artmaktadır.

Akbay [5] tarafından Kahramanmaraş ilinde yapılan çalışmada hanehalklarının gıda tüketim talebi analiz edilmiştir. Çalışmada hesaplanan gıda alt gruplarının gelir esneklikleri birden küçük ve pozitif bulunmuştur. En düşük gelir esnekliğinin 0.412 ile balık harcaması olduğu belirtilmiştir. Bu değer çalışmada 0.463 olarak hesaplanan balık harcama grubunun gelir esnekliğine çok yakındır.

Demir [2] Aydın’da yaptığı çalışmada, gıda alt gruplarının gelir esnekliklerini hesaplamış ve hepsini pozitif bulmuştur. En düşük gelir esnekliğinin de 0.17 ile ekmek ve tahıllar grubuna ait olduğunu ortaya koymuştur.

Yapılan çalışmada da en düşük gelir esnekliği 0.203 ile ekmek ve tahıl grubu harcamalarına aittir.

Hatırlı ve ark. [9] Isparta merkez ilçede yaptıkları çalışmada kırmızı et, tavuk eti ve balığın harcama esnekliklerini hesaplamışlardır. Araştırmada kırmızı et ve tavuk etinin harcama esneklikleri 0.83, balığın harcama esnekliği 1.50 olarak tahmin edilmiştir.

Yaptığımız çalışmada gelir esneklikleri hesaplanmış fakat katsayı olarak bulunan değerler gıda alt gruplarının harcama esnekliklerini göstermektedir. Bu bakımdan

Hatırlı ve ark.'ın [9] yapmış olduğu çalışma ile karşılaştırdığımızda et ve et ürünlerinin harcama esneklikleri 0.83'ten 1.270'e çıktığı saptanmıştır. Buna göre 2007 yılında Isparta'da hanehalklarının harcamalarındaki %1'lik artış kırmızı et ve tavuk eti talebinde %0.83'lük bir artışa sebep olmaktadır. 2017 yılında ise hanehalklarının harcamalarındaki %1'lik artış et ve et ürünleri talebinde %1.270'lik bir artışa sebep olmaktadır. Balığın harcama esnekliğinin ise 1.50'den 1.217'ye düştüğü gözlemlenmiştir. Bu bakımdan çalışmada elde edilen verilerin önceki çalışmalara benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Tablo 9. Gıda alt gruplarının gelir esneklikleri

Gıda Harcama Grupları	Katsayı	Gelir Esnekliği
Ekmek ve Tahıllar	0.533	0.203
Et ve Et Ürünleri	1.270	0.482
Balık	1.217	0.463
Süt, Peynir ve Yumurta	1.005	0.382
Hayvansal ve Bitkisel Yağlar	1.028	0.390
Sebze ve Meyveler	0.997	0.379
Şeker, Bal ve Reçel	1.182	0.449
Kahve ve Çay	0.903	0.343
Alkolsüz İçecekler	0.832	0.316
Diğer Gıda Ürünleri	1.378	0.524

SONUÇ

Isparta ili kentsel alanda hanehalklarının gıda tüketim taleplerini ve tüketici davranışlarını analiz etmek amacıyla yapılan bu çalışmada gıda ürünlerinin yanı sıra diğer tüketim harcama türleri de analiz edilmiş, toplam harcamalar içerisindeki payları ile gelir esneklikleri hesaplanmıştır. Araştırmada hanehalklarının aylık ortalama gelirlerinin 4.430 TL ve ortalama aylık harcamalarının 2.820 TL olduğu belirlenmiştir. Aylık Harcamalar içinde en yüksek payı gıda harcamalarının (%28.76) ve en düşük payı sağlık harcamalarının (%1.77) aldığı tespit edilmiştir. Hanehalklarının ortalama aylık gıda harcamalarının 811 TL olduğu, gıda harcamaları içerisinde en yüksek payı sebze-meyvenin (%27.52) ve en düşük payı alkolsüz içeceklerin (%2.81) aldığı saptanmıştır.

Harcama grupları içerisinde gelir esnekliği en yüksek olan grupların; eğlence ve kültür (0.983), eğitim hizmetleri (0.857) ve çeşitli mal ve hizmet (0.853) harcamaları olduğu belirlenmiştir. Gelir esnekliği en düşük olan grupların ise, sağlık (0.03) ve alkollü içkiler, sigara ve tütün harcamaları (0.138) olduğu tespit edilmiştir. Gıda harcamalarının gelir esnekliği ise beklendiği gibi düşük çıkmış ve 0.382 olarak bulunmuştur. Gıda alt gruplarının gelir esnekliğinde ise 0.203 ile ekmek ve tahıllar grubu en düşük gelir esnekliğine sahip olurken, 0.524 ile diğer gıda ürünleri grubunun da en yüksek gelir esnekliğine sahip olduğu belirlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre Isparta ili kentsel alanda hanehalkı gelirlerinin Türkiye genelinde olduğu gibi dengesiz dağıldığı saptanmıştır. Buna göre birinci %20'lik gelir grubunda bulunan en düşük gelir düzeyindeki hanehalklarının toplam gelirden %6.49'lük

bir pay aldığı, beşinci %20'lik grupta bulunan en yüksek gelir düzeyindeki hanehalklarının ise toplam gelirden %40.26'lık bir pay aldıkları gözlemlenmiştir. İstihdama katılma konusunda ise özellikle eşlerin büyük çoğunluğunun çalışmadığı ve gelir düzeyi düşükçe çalışmayan eşlerin oranının arttığı belirlenmiştir. Bu durumun, özellikle gelir düzeyi düşük olan ailelerde eşlerin eğitim seviyesinin düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Isparta ilinde hanehalklarının gıda harcamalarında en fazla payı sebze-meyve harcamaları almaktadır. Gelir esnekliği en düşük olan gıda alt grubu ise ekmek ve tahıllar grubudur. Bu durum tarımla uğraşan kesim için üretim planlamasında değerlendirilebilecek önemli bir sonuçtur. Sonuç olarak gıda tüketim yapısının belirlenmesi hem Türkiye İstatistik Kurumu ve özel sektör endüstrisi hem de tarımsal üretim ile uğraşan gruplar bakımından birçok yönden oldukça önemlidir.

KAYNAKLAR

- [1] Dölekoğlu, C., Ö., Yurdakul, O. (2004). Adana ilinde hanehalkının beslenme düzeyleri ve etkili faktörlerin logit analizi ile belirlenmesi. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (8): 62-86.
- [2] Demir, Y. (2011). Aydın'da Hanehalklarının Gıda Tüketim Talebi Ekonometrik Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- [3] Fisunoğlu, H.M., Şengül, S. (2011). Adana kentsel alanda hanehalkı tüketimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1): 251-266.
- [4] Collins, M. (1986). Sampling (Editor: R. Worcester et al., 1986), Consumer Marketing Research Handbook, Elsevier Sci. Pub. Company Inc.

- [5] Akbay, C. (2005). Kahramanmaraş'ta hanehalklarının gıda tüketim talebi ekonometrik analizi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 8(1):114-121.
- [6] Ertürk, A., Arslantaş, N., Sarıca, D., Demircan, V. (2015). Isparta ili kentsel alanda ailelerin ekme tüketimi ve israfı. *Akademik Gıda*, 13(4), 291-298.
- [7] TÜİK, (2018). Türkiye İstatistik Kurumu Kayıtları. <http://www.tuik.gov.tr>.
- [8] Altunç, Ö.F., Aydın, C., Yıldırım, A. (2016). Hanehalkı harcamalarının engel eğrisi analizi: muş ili merkez ilçe örneği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 377,392.
- [9] Hatırlı, S.A., Öztürk, E., Aktaş, A.R. (2007). Kırmızı, tavuk ve beyaz et talebinin tam talep sistemi yaklaşımıyla analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(6), 211-221.
- [10] Gündüz, O., Esengün, K. (2010). Ailelerin bitkisel yağ tüketimi üzerine bir araştırma: Samsun ili örneği. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(19): 67-72.
- [11] Dilek, S., Avcı, M., Koçoğlu, C.M. (2015). Talebin gelir esnekliği: Kastamonu Üniversitesi'nde Kırgız öğrenciler üzerinde bir uygulama. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8, 7-15.
- [12] Tarı, R., Pehlivanoğlu, F. (2007). Kocaeli ilinde tüketici davranışlarının gelir-harcama grupları ilişkisi açısından analizi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(13), 192-210.
-
-